

ד. מכות והתעללויות

הקצין הבודק המציא סתירות שלא היו בעדויות

הכאתה של אמל אלחמידי

תיאור המקרה

ביום 15.12.88, בשעות הצהריים, פרצו חיילים לבית משפחה אלחמידי בכפר אלעזריה, כנראה במסגרת חיפוש אחרי בוני מחסום ומיידים אבנים. אבי המשפחה לא היה באותה עת בביתו; היו שם רק האם, הבת אמל, בת 14, וילדים קטנים נוספים. החיילים השתוללו בבית, הרסו רהיטים ושברו חפצים, והיכו את אמל תוך דרישה שתמסור את שמותיהם של מיידים האבנים ובוני המחסום. הם היכו אותה בחלקים שונים של גופה, בעטו בה ודרכו על כפות רגליה. לאחר מכן גררו אותה החיילים, תוך שהם אווזים בעורפה ובשיער ראשה, אל בית הקפה שמעבר לכביש. שם החזיקו אותה ליד הבאר, ואיימו להשליכה פנימה אם לא תמסור שמות.

העדויות

מתנדבת **המוקד**, שביקרה אצל אמל אלחמידי כחודש לאחר האירוע, עדיין זיהתה סימני חבלה על רגליה: אחד האגודלים היה פצוע ונפוח, וסימני המכות ניכרו במרפק ידה ועל רגליה. אמל אלחמידי העידה, כי שלושה חיילים חובשי כומתות שחורות שפרצו לביתה היכו אותה באלה בגפיה ודרכו עליה. לאחר מכן גררו אותה החוצה, תוך שהם אווזים אותה בעורפה ובשערה, אל מעבר לכביש, לבית הקפה. על מרפסת בית הקפה המשיכו להכות אותה, ואחר כך העמידו אותה על פי הבאר ואיימו עליה שישליכו אותה לשם אם לא תגלה מי זרק את האבנים. יעקוב מוחמד מוסטפא אלחטיב, בעל בית הקפה באלעזריה, העיד כי ראה חייל גורר את אמל בשיער אל הבאר הסמוכה לבית הקפה, ושמע אותו מאיים עליה כי אם לא תגלה מי זרק אבנים יזרוק אותה לתוך הבאר. תוך כדי כך הוא גם היכה אותה באלה. על אנשים שביקשו להגן עליה איימו החיילים בנשקם. אלחטיב ציין, כי החיילים חבשו כומתות אדומות. גם שכנה של אמל, טהר מוחמד תותה, ראה כיצד היכו החיילים את אמל במרפסת בית הקפה.

כמה זמן לוקח למסור את ממצאי החקירה

- * **המוקד** פנה בעניין זה בתחילה לדובר צה"ל ב-26.1.89.
- * ב-11.5.89, הועברה תלונה לפרקליט מרכז ולפרקליט הצבאי הראשי.
- * ב-27.5.89 הפנתה פרקליטת מרכז דאז, סא"ל רחל דולב, את **המוקד** להתלונן במשטרת ישראל.
- * ב-2.7.89, לאחר שיחת טלפון עם עו"ד עליזה הרמן **מהמוקד**, הבטיחה סא"ל דולב כי תשקול שוב את קבלת התלונה.
- * ב-18.8.89 העבירה עו"ד הרמן לסא"ל דולב מידע נוסף על האירוע, והוסיפה כי בני משפחה של אמל אלחמידי ושכנים מוכנים למסור עדויות. סא"ל דולב לא הגיבה.
- * ב-28.2.90 שלחה עו"ד הרמן תזכורת לסא"ל דולב. סא"ל דולב לא הגיבה.

- * ב'24.12.90 התקיימה פגישה עם מחליפה של סא"ל דולב, סא"ל שלמה פוליטיס, שבה נדון אירוע זה.
- * ב'31.1.91 נשלחה תזכורת לסא"ל פוליטיס. סא"ל פוליטיס לא הגיב.
- * ב'25.3.91 שוב נשלחה תזכורת לסא"ל פוליטיס. סא"ל פוליטיס לא הגיב.
- * ב'5.5.91 שוב נשלחה תזכורת לסא"ל פוליטיס. סא"ל פוליטיס לא הגיב.
- * ב'28.8.91 שוב נשלחה תזכורת לסא"ל פוליטיס.
- * ב'3.9.91 השיב סא"ל פוליטיס למוקד, כי בעבר נערכה חקירה, וכי פרקליטת מרכז דאז, סא"ל רחל דולב, החליטה לסגור את התיק מאחר שהחקירה לא הצליחה לאתר ברישומי צה"ל פרטים על היחידה שפעלה במקום במועד האירוע. משום כך אי־אפשר היה להגיע לממצאים באשר לאירוע או ביחס לאחראים לו.
- * ב'2.10.91 ביקש עו"ד אנדרה רוזנטל מהמוקד לעיין בחומר הראיות שהצטבר בתיק. סא"ל פוליטיס לא הגיב.
- * ב'22.11.91 נשלחה תזכורת לסא"ל פוליטיס.
- * ב'8.3.92 שוב נשלחה תזכורת לסא"ל פוליטיס.
- * ב'22.3.92 נמסר לעו"ד רוזנטל כי החומר עומד לרשותו.

מה עולה מהחומר המצונזר

מה שנמסר למוקד היו שני מסמכים בלבד: דו"ח הקצין הבודק ועדות אחת, אשר שימשה יסוד למסקנות הקצין הבודק.

העדויות צונזרו באמצעות מחיקות רבות, כך שרק מעט ממה שנאמר בה גלוי לעין. מהחומר המקוטע שלא נמחק עולים הדברים הבאים: "...עד אז (עד יולי 89' – המוקד) היתה במקום (ככל הנראה אלעזריה – המוקד) בקרת שליטה אשר בתקופות מסוימות היתה כפופה למרחב יהודה ובתקופות אחרות עבדה עצמאית מול מפקדת איו"ש". ובהמשך: "בהתאם ליומן המבצעים של אותה תקופה מסתבר כי במקום פעלה פלוגה עצמאית אך אין פירוט מי הפלוגה. כמו כן האירוע הנדון אינו נזכר ביומן המבצעים לא בתאריך הנ"ל ולא בתאריך לאחריו. ציון כי בתאריך [מחוק] תוכננה פעולה יזומה של הפלוגה באיזור אל עזריה". ועוד אפשר לקרוא במקוטע: "...כל הדיווחים רשומים שאיגועו (כנראה צריך להיות "הגיעו" – המוקד) מפלוגת אבו־דיס".

האומנם אי־אפשר היה לאתר את הפלוגה?

הקצין הבודק – ששמו נמחק מההעתק שנמסר למוקד – מונה לחקור את האירוע רק ב'21.1.90, כלומר שנה וחודש לאחר האירוע.

הקצין הבודק נאחז בסתירות בדברי עדי הראייה בדבר צבע הכומתות שחבשו החיילים שהיו מעורבים בהכאתה של אמל אלחמידי, על מנת להגיע למסקנה כי אי־אפשר לקבוע איזו יחידה נכחה במקום באותו זמן. אך במשפט הבא, מייד לאחר מכן, הוא כותב: "הפלוגה ששהתה במקום נקראה פלוגת אבו־דיס". כאמור, מידע זה מעוגן באותה עדות יחידה שנמסרה בעניין זה, כך שבידי הקצין הבודק בהחלט היה מידע שיכול היה לסייע בידו לאתר את היחידה ואולי אף את החיילים המעורבים. אך הוא העדיף לא לחקור.

זאת ועוד, חלק ממסקנתו הסופית הוסבר בטענה ש: "...אין אפשרות לקבוע בודאות שאכן היתה התעללות של חיילים כפי שנאמר בתלונה וזאת עקב עדויות סותרות". אלא שאין כל עדויות סותרות. כל עדי הראייה העידו כי אמל אכן הוכתה במרפסת בית הקפה, וחלקם ראו כיצד החזיקו אותה החיילים על פי הבאר הסמוכה לבית הקפה ואיימו להשליכה פנימה אם לא תגלה מי זרק אבנים. סתירה, אם בכלל, יכלה לבוא מעדויות החיילים, אך בעדות היחידה שנגבתה אין כל התייחסות לאירוע עצמו.

המדינה מודה: מצ"ח לא חקר הטרדתם והכאתם של בני משפחת מעאלי

תיאור המקרה

ביום 9.12.89 נכנסו שני חיילים לבית משפחת מעאלי בכפר סלפית שבנפת טול כרם. אחד מהם היה גבוה ובלונדי ונשק בידו, השני נשא מכשיר קשר על גבו. הם שאלו את האב, עבד אלהאדי מעאלי, אם יש לו בנים, ומשהשיב בחיוב וכי בנו בחדרו, נכנסו לשם החיילים. הם תפסו את ידיו של הילד אוסמה, בן 13, ובדקו את כפות ידיו כדי לגלות אם יידה אבנים. כשהתערב האב כדי למנוע זאת, החל החייל הבלונדי לקללו. הוא היכה את האב פעמיים, ולאחר מכן היפנה אליו את רובהו, ואיים לירות בו. הוא גם חירף וגידף את האב ואת האם. כאשר ביקשה ממנו האם לחדול, היכה אותה פעמיים בחזה בידו.

צה"ל אינו עונה

- * ב-19.90.4 פנתה עו"ד עליזה הרמן מהמוקד לפרקליטת פיקוד מרכז דאז, סא"ל רחל דולב, ושטחה בפניה את התלונה בקשר לפגיעה בבני משפחת מעאלי.
- * ב-19.2.90 שלחה עו"ד הרמן תזכורת לסא"ל דולב. סא"ל דולב לא הגיבה.
- * ב-29.4.90, בתיאום עם המוקד, נחקר האב, עבד אלהאדי מעאלי, במצ"ח.
- * ב-26.9.90 נשלחה תזכורת למחליפה של דולב, סא"ל שלמה פוליטיס. סא"ל פוליטיס לא הגיב.
- * ב-11.11.90 נשלחה תזכורת למצ"ח ירושלים, לשם הועבר הטיפול בתלונה. מצ"ח לא הגיבה.
- * ב-26.12.90 נשלחה תזכורת לסא"ל שלמה פוליטיס. סא"ל פוליטיס לא הגיב.
- * ב-24.3.91 נשלחה תזכורת לסא"ל שלמה פוליטיס. סא"ל פוליטיס לא הגיב.
- * ב-19.4.91 נשלחה תזכורת לסא"ל שלמה פוליטיס. סא"ל פוליטיס לא הגיב.

תשובה בלחץ הבג"ץ

ב-22.5.91, אחרי יותר מ-16 חודשים ללא תשובה ובלא כל הסבר סביר, עתר עו"ד אנדרה רוזנטל מהמוקד לבג"ץ, על מנת שיוורה לפרקליט פיקוד מרכז להעביר למוקד את ממצאי החקירה בקשר להטרדת בני משפחת מעאלי והכאתם.

ב-14.7.91, יום לפני התאריך שנקבע לדיון בעתירה, הודיעו הצדדים לבג"ץ כי אין טעם לדון בעתירה, היות שבאת כוח פרקליט פיקוד מרכז הודיעה למוקד, כי פרט לגביית העדות מעבד אלהאדי מעאלי, אבי המשפחה, לא נעשו שום פעולות נוספות בעניין זה. לכן ביקשו הצדדים לבטל את העתירה. המדינה שילמה לעותר הוצאות משפט.

אפשרויות אחרות לחקירת האירוע

בעת שפנה המוקד לפרקליטת מרכז עדיין היה קל יחסית לנסות לאתר את החייל שפגע בבני משפחת מעאלי. עבר פחות מחודש מאז האירוע, ומיומני המבצעים של היחידות שהיו מוצבות בסביבת סלפית אפשר היה לגלות מי היה בסיוור בכפר ב-9.12.89. אילו אותר החייל הבלונדי, אפשר היה לחקור נגדו חשדות לתקיפה, איומים, או אף שימוש בלתי חוקי בנשק.

תיאור המקרה

עפאף ג'רדאת היא תושבת כפר עקב הסמוך לירושלים. בחודשים ינואר עד מארס 1990 היא היתה נתונה להטרדות חוזרות ונשנות של חיילים שהיו מוצבים בקרבת הכפר. אירועי הטרדה והפחדה כאלו חזרו על עצמם חמש פעמים. בעלה של עפאף, כרם, עבד אז במשמרות לילה בירושלים וייתכן שהחיילים היו מודעים לכך וניצלו את היעדרותו כדי להטריד את רעייתו.

מתי החלה החקירה

- * ב־27.3.90, ימים אחדים לאחר הפעם הרביעית שבה הטרידו החיילים את עפאף ג'רדאת ואיימו עליה, שיגרה עו"ד עליזה הרמן מהמוקד מכתב דחוף למי שהיה אז היועץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון, אל"מ אחז בן־ארי. במכתב גוללה עו"ד הרמן את השתלשלות הדברים, וביקשה את טיפולו המידי של אל"מ בן־ארי.
- * ב־20.4.90 הודיע אל"מ בן־ארי לעו"ד הרמן, כי העניין הועבר לטיפול של פרקליטת פיקוד מרכז.
- * ב־20.5.90 פנתה עו"ד הרמן לפרקליטת מרכז דאז, סא"ל רחל דולב, בבקשה לעדכנה בטיפול בתלונה.
- * ב־26.6.90 השיבה סא"ל דולב לעו"ד הרמן, כי העניין הועבר לקצין בודק.
- * החקירה עצמה החלה רק כארבעה חודשים לאחר התלונה:
- ב־22.7.90 גבה הקצין הבודק, רב־סרן גבי, את עדותה של עפאף ג'רדאת.
- ב־23.7.90 גבה רס"ן גבי את עדותו של חייל בשם הדר.
- ב־25.7.90 גבה רס"ן גבי את עדותו של חייל בשם שגיא.

העדויות

העדות העיקרית בפרשה זו היא של עפאף ג'רדאת עצמה. נוסף על תצהיר שמסרה במשרדי המוקד היא גם נחקרה על ידי רב־סרן גבי, שמונה לקצין בודק בפרשה. היא העידה על ארבע פעמים שבהם נכנסו החיילים לביתה:

1. בתאריך שלא זכור לה, ככל הנראה במהלך חודש ינואר, ביום שבת, אחרי השעה 18.00 הגיעו חיילים לביתה. בעלה לא היה, והיא שהתה בבית רק עם ילדיה. החיילים צילצלו בפעמון הדלת מספר פעמים ואמרו לה לפתוח את הדלת. היא סירבה ואמרה שאינה יכולה לפתוח את הדלת כשבעלה איננו. אחד החיילים אמר שאם לא תפתח – יירה בה. החיילים המשיכו להכות בדלת, ולבסוף פתחה אותה עפאף ג'רדאת. מולה ראתה שלושה חיילים. שניים מהם היו שחרחרים ולא גבוהים. השלישי היה גבוה ובלונדי. הבלונדי הוא שאיים בנשק. על כתפיהם היו כומתות בצבע חאקי. לשאלה אם הם רוצים לערוך חיפוש בבית לא השיבו, והחלו ללעוג לה. מצב זה נמשך כשעה, שבמהלכה שהו החיילים בבית, לא חיפשו דבר ורק השפילו אותה. לאחר כשעה עזבו החיילים את הבית.
2. הפעם השנייה היתה כשבוע עד עשרה ימים אחרי האירוע הראשון. אז הגיעו החיילים לבית בשעת צהריים. משפתחה עפאף את הדלת נכנסו החיילים לבית. אחד מהם זיהתה עפאף – זה היה החייל הבלונדי שהיה גם בקבוצת החיילים שנכנסה לבית כמה ימים קודם לכן. הפעם הסתובבו החיילים, שגם להם היו כומתות בצבע חאקי, בתוך הבית בעוד היא וילדיה יצאו ממנו. החיילים יצאו לבסוף מן הבית – אחרי כעשר דקות – בלא שדיברו איתה.

3. בפעם השלישית, יומיים-שלושה אחרי הפעם השנייה, הגיעו חיילים לבית בשעה 6 בבוקר, דפקו חזק על הדלת וכמעט שברו אותה. עפאף ג'רדאת ובעלה לא היו בביתם באותה שעה, ועל מה שאירע נודע להם משכנה.

4. הפעם הרביעית היתה כשבוע אחרי האירוע השלישי. הפעם הגיע החיילים בערך בשעה 20:30. הם צילצלו בפעמון הדלת, אך מכיוון שעפאף כיבתה את כל האורות בבית, חשבו שאין שם איש והלכו.

5. הפעם החמישית היתה ב־22 או ב־23 במאָרס 1990, סביב השעה 20.00 או 20.30. שוב הגיעו חיילים, הפעם ארבעה במספר, לבית וצילצלו בפעמון. היא לא פתחה את הדלת. החיילים הבחינו באור בבית והמשיכו לצלצול בפעמון. עפאף כיבתה את האורות בבית. אז שברו החיילים את הדלת. התפתחו חילופי צעקות בין החיילים לבין שכניה של עפאף, שאף הזעיקו קרובי משפחה שלה. בין השאר הגיע גיטה של עפאף, והוא שפתח את הדלת לחיילים, לא לפני שמנעולה התעקם קשות. בין ארבעת החיילים זיהתה הפעם עפאף חייל שחרחר, מאלו שהיו בביתה בפעם הראשונה. תוך כדי חילופי הצעקות בקשר לפתיחת הדלת איים עליה החייל השחרחר, כי אם לא תפתח – יזרוק לתוך הבית פצצת עשן. את האחרים תיארה כך: האחד שמו יוסי, הוא נמוך ושערו חום; השני הרכיב משקפיים; השלישי גבוה למדי, מלא, לא כהה, מזוקן. לשאלתה של עפאף הזדהה החייל בשם יוסי כמפקד הקבוצה. החיילים הסתובבו בבית אגב השפלת הנוכחים, ביניהם שכנות וקרוב משפחה של עפאף. בשלב מסוים הורו לכולם, פרט לעפאף, לצאת מן הבית. כשנותרה עפאף לבדה עם החיילים אמר לה החייל השחרחר: "אני אשגוע אותך, אבוא כל יום, עד שתשגעני". הוא סירב למסור לה את פרטיו. כל אותו זמן המשיכו שאר החיילים להסתובב בבית, בלי לחפש דבר. הם יצאו כעבור כשעה.

ב־30.3.90, ימים אחדים אחרי הגשת תלונתה של עפאף ג'רדאת ופנייתה של עו"ד הרמן לאל"מ בן־ארי, התפרסמה בעיתון הירושלמי "כל העיר" כתבה שכותרתה "עוברים להטרדות מיניות" ובה תיאור ההטרדות והאימים. בעת שחקר רס"ן גבי את שני החיילים, הוא היפנה את תשומת ליבם לכתבה זו, ולמעשה התמקד בחקירתו באירוע האחרון.

החייל הדר, שדרגתו סמל, העיד, כי אכן היה בביתה של עפאף ג'רדאת, פעם אחת. לטענתו, הסיבה לכניסה לבית היתה "ראינו דמות חשודה שנעלמה לכיוון הבית... חשדנו שהאיש שנעלם לנו מסתתר בבית". אילו חיילים היו איתו כשנכנסו לבית? "אני זוכר את יוסי [מחוק] ואת שגיא [מחוק]. היינו ארבעה או חמישה". על מעשיהם בתוך הבית העיד: "נכנסנו לבית ובדקנו אם לא מתחבא שם מישהו חשוד". אשר לזק שנגרם: "במשך הדפיקה על הדלת ברגליים שברנו את המנעול... יוסי ניסה לטפס על המרפסת ולא הצליח להיכנס משם. אולי ניסה לפתוח חלון כלשהו".

שגיא, שכאמור נזכר בעדותו של הדר, היה גם הוא בדרגת סמל. הוא אישר שאכן היה בבית באותו יום. הוא טען כי זו היתה הפעם הראשונה שהיה שם. מדוע נכנסו בכלל לבית? "זה היה בערב, בין 20.00 ל־21.00, בחשיכה ראיתי דמות רצה, רדפנו אחריה, החבר'ה ראו אותה נכנסת לבית המתלוננת. רצינו לברר מי זה". וכאשר נכנסו לבית "אני עמדתי בפרוזדור, האחרים עשו סריקות בבית". ואיך נגרם הנזק לבית? "בעטנו בדלת, כדי לנסות לפתוח אותה, הדלת נתקעה והיו בעיות במנעול או במפתח. ייתכן ששברו חלון במרפסת הצדדית".

פרקליט מרכז סוגר את התיק

על סמך שלוש עדויות אלו הגיע פרקליט מרכז דאז, סא"ל שלמה פוליטיס, למסקנה כי "הכניסה לביתה היתה לצרכים מבצעיים ולא לצורכי הטרדה, אם כי ייתכן וגרימת הנזק למנעול דלת הבית והשימשה במרפסת היו מיותרים. אי לכך הוריתי על סגירת תיק החקירה והמלצתי לפצות את גב' עפאף ג'רדאת בגין הנזק שנגרם לביתה בעת כניסת החיילים".

פרקליט מרכז לא נתן דעתו על כך שבעצם לא נחקרו מעורבים מרכזיים בפרשה. זאת ועוד, הזמן הרב שחלף מאז האירוע האחרון ועד חקירת שני החיילים, כארבעה חודשים, היה בו די והותר כדי שהשניים יתאמו גרסאות שיהוו ניימוק סביר מדוע נכנסו לבית. זה כשלעצמו היה צריך לעורר חשד אצל פרקליט מרכז.

אפשרויות אחרות לחקירת האירוע

כמה מחדלים בולטים היו בחקירת תלונתה של עפאף ג'רדאת:

1. על אף שגם בתלונה המקורית וגם בעדותה לפני הקצין הבודק העידה עפאף ג'רדאת על ארבעה מקרי הטרדה ואיומים, חקר הקצין הבודק את שני החיילים אך ורק ביחס לאירוע האחרון, זה שהיה ב־22 או ב־23 במארס 1990. בשאלות שהציג להם הוא כלל לא התייחס לאירועים האחרים, והסתפק בתשובותיהם, כי זו הפעם הראשונה שהיו שם.
2. על אף ששמו של החייל יוסי נזכר בפירוש בשתי עדויות, זו של עפאף ג'רדאת וזו של סמל הדר, ומעדותו של סמל הדר עולה כי יוסי היה ככל הנראה זה ששבר את שמשות זלת המרפסת – לא טרח הקצין הבודק לחפש אותו ולחקור אותו על חלקו, לפחות באירוע האחרון. העובדה שנמצאו הסמלים הדר ושגיא מלמדת, כי לקצין הבודק היה ידוע איזו יחידה היתה מוצבת בסביבת כפר עקב בתקופה הרלבנטית. מכאן, שדי בקלות יכול היה להגיע גם לאותו יוסי.
3. לא נעשה ניסיון לאתר חיילים אחרים שהיו בקבוצות האחרות שנכנסו לבית משפחת ג'רדאת.
4. גיסה של עפאף ג'רדאת ושכניה לא נחקרו, למרות שהיו עדים לחלק מהאירועים.

אילו נעשה ניסיון לאתר את שאר החיילים, ובמיוחד את יוסי, אפשר היה לקבל תמונה ברורה יותר של הדברים שהתרחשו שם. התמונה היתה מלאה יותר אילו העידו גם השכנים וקרובי משפחתה של עפאף ג'רדאת. החקירה טויחה, וכך נמנעה האפשרות לחקור מסכת עובדות שמלמדת לכאורה על הטרדה, הסגת גבול, אימים, גרימת נזק לרכוש, ושימוש לא חוקי בנשק.

תביעת פיצויים בבית המשפט

ב־2.2.97 הגיש המוקד, בשם בני משפחת ג'רדאת, תביעה נגד מדינת ישראל בגין התנהגותם של החיילים באירוע שתואר לעיל וכן בגין התנהגות חיילים באירוע אחר בו היה מעורב אבי המשפחה – כרם ג'רדאת. בכתב התביעה מפורטות עילות התביעה: רשלנות בהתנהגות החיילים, מיטרד, הסגת גבול, פגיעה בפרטיות, תקיפה וגרימת נזק לרכוש. בתביעה מצוין לא רק הנזק שנגרם להורים, בעלי הבית, בשל פגיעה בכבודם, בפרטיותם וברכושם, אלא גם הנזק שנגרם לשני ילדיהם הקטנים בשל התפרעות החיילים שהיו עדים לה בעל כורחם – חרדה ועוגמת נפש. בסך הכל תובעים בני משפחת ג'רדאת כי מדינת ישראל תפצה אותם בסכום של 70,500 ש"ח.

התביעה עדיין תלויה ועומדת.

תיאור המקרה

ראפת עומר ריאן מתגורר בכפר בית דיקו שבנפת רמאללה. ב־15.6.91, בסביבות השעה 15.00, הגיעו לביתו שני חיילים, דרשו ממנו ומאחיו להציג תעודות זהות, ולאחר מכן דרשו מהם לצאת לרחוב. אחד החיילים נעל את שאר בני המשפחה בתוך הבית. מייד כשיצאו ראפת ואחיו לרחוב, בעט אחד החיילים בגבו של ראפת. חייל אחר קרא לו להתקרב אליו, שוב ביקש את תעודת הזהות שלו, ואז, באמצעות מרפקו הימני, היכה אותו. הוא גם ציווה עליו לבוא איתו למרכז הכפר, ושם מסר את תעודת הזהות שלו ל־3 חיילים אחרים, ואמר כי ראפת ניסה לגנוב את נשקו. שלושת החיילים החלו לצעוק על ראפת, היכו אותו באגרופים וסטרו על פניו. הם החזירו לו את תעודת הזהות והורו לו למחוק סיסמאות מקירות בסביבה, גם מכאלו שעליהם לא היו כתובות כל סיסמאות. חייל אחר שהגיע למקום שאל את ראפת למעשיו, לקח את תעודת הזהות שלו, והחל להכותו – תוך שהוא משתמש בידיו, ברגליו ובנשקו. כאשר לא הצליח ראפת להגיע לסיסמאות שהיו כתובות בחלקו הגבוה של קיר, החלו החיילים לבעוט בו. תוך כדי התעללות הולכת ונמשכת, שכללה עוד הכאות ואילוצו החוזר להציג תעודת זהות, הגיע שוב החייל שטען כי ראפת ניסה לקחת את נשקו, והורה לו לירוק על תמונתו של יאסר ערפאת. אגב כך המשיך להכותו. כל אותה עת, בין המכות, ההשפלות והגידופים, המשיך ראפת למחוק סיסמאות. כל המסכת הזאת נמשכה לפחות שעה וחצי. יחד עם ראפת הוכו עוד שמונה מתושבי הכפר. באותו ערב התלונן מוחתאר הכפר על ההתעללות במינהל האזרחי בא־ראם. קצין בשם אמיר אמר למוחתאר כי אין ביכולתו לעשות דבר.

העדויות

החיילים שהיכו היו מגולני

עדותיו של ראפת ריאן נמסרה למוקד שלושה ימים אחרי האירוע, ב־18.6.91. הוא מסר, כי החיילים שנכנסו לכפר היו מגולני. הוא למד זאת הן מצבע כומתותיהם והן מדברי החיילים עצמם. עדות זו נתמכת בעדותו של סרן (מיל') דני צידון, ששירת כקצין מבצעים בגדוד מילואים של חיל השריון שפעל במסגרת החטיבה המרחבית בנימין. לדבריו, בתקופה שאירע האירוע בכפר דיקו קיבל הגדוד תחת פיקודו פלוגה של גולני. מפקד הפלוגה היה סגן אבי אטיאס. פלוגה זו יועדה לבצע משימות מיוחדות של החטיבה. "במסגרת תוכנית המשימות השבועית לפלוגת גולני", העיד סרן צידון ב־2.9.91, חודשיים וחצי אחרי האירוע, "תוכננה כניסה לבית דיקו. הכניסה בוצעה בתאריך 15.6.91 בשני צירים בהליכה רגלית, כאשר על כל ציר מפקד קצין. כוח אחד היה בפיקוד סג"מ בר ששת מגולני והכוח השני נכנס דרך הכביש היחיד של הכפר. בתוך הכפר המשימה היתה להפגין נוכחות ולבצע מחיקת סיסמאות, הורדת דגלים וכו'".

לא היה ניסיון לחטוף נשק מחייל גולני

אשר לטענה כי ראפת ניסה לקחת נשק מאחד החיילים, הוא עצמו מסר בעדותו לחוקר מצ"ח כי אחד משני החיילים שנכנסו לביתו "החזיק בידי בחוזקה, זרק אותי כלפי השער ובעט בגבי. מהדחיפה שלו נדחפתי מספר צעדים קדימה ובטעות המרפק שלי פגע בחייל שלישי שהיה בחוץ בידו. החייל שנפגע התרגז עלי, תפס אותי ועם המרפק שלו הכה אותי בפני".

סרן דני צידון, שהיה עד לשלבים מסוימים בהכאתו של ראפת, מחזק חלקית את עדותו גם בנקודה זו: "בשלב מסוים של הפעילות ראיתי חיילים מוציאים מבית שני אנשים בסביבות גיל עשרים. ביציאה מהחצר לרחבה שלפני

הבית אחד הצעירים אחז בנשקו של חייל גולני שעמד ליד השער. האוחז עשה זאת בכוונה תחילה ולא תוך כדי מעידה או דחיפה, אם כי ניתן לומר בוודאות שזה לא היה מתוך כוונת חטיפת נשק אלא מין עשיית רושם או התרברבות לפני הקהל מסביב. החייל ועוד חייל שעמד לידו התרגזו מאוד ונתנו לאיש שתיים שלוש בעיטות. האיש לא נפל ולא נחבל באופן קשה באותו שלב. בשלב זה אמרתי לחיילי גולני שהיו במקום להירגע, והם הפסיקו ולקחו את האיש לבצע עבודות מחיקת סיסמאות, הורדת דגלים ותמונות וכו'."

גם אם נעדיף את גרסתו של סרן דני צידון ביחס לנגיעתו של ראפת בנשקו של החייל, ברור כי ניסיון לחטוף נשק לא היה כאן. זאת ועוד, עדותו של צידון, כי הורה לחיילי גולני "להירגע", כלשונו, מלמדת כי היה ער לכך שהם מכים בלא סיבה.

שיכחה קולקטיבית

לעומת עדותו של סרן דני צידון, שאינו חשוד בהטיה לטובת תושבי הכפר דיקו דווקא, לא זכר איש מחיילי גולני שהיו במקום דבר – לא את שם הכפר (מלבד קצין אחד) ולא את האירועים בו. כולם נחקרו בשליש האחרון של חודש אוקטובר 1991 (ב'21 וב'23 בו), כלומר מעט יותר מארבעה חודשים אחרי האירוע. זהו פרק זמן שלרוב אפשר לצפות מאדם כי יזכור מה אירע במהלכו, שלא לדבר על אירוע חריג כמו זה בכפר דיקו. חוקרי מצ"ח אף לא ניסו לעמת גרסה מופרכת זו עם גרסתו של סרן דני צידון, שנמסרה למעלה מחדש וחצי קודם לכן. יתרה מזאת, הנוסח המעט-אחיד של תשובות הנחקרים מעיד, כי הוצגו להם שאלות מנחות, שלחיילים רק נותר לענות עליהם: לא זוכר כפר, לא זוכר אירוע, לא זוכר ניסיון חטיפת נשק.

יש לציין כי סרן דני צידון ענה – ככל הנראה בתשובה לשאלה אם הוא זוכר מישהו מחיילי גולני שהיו בכפר דיקו – כי אינו יכול לזכור אותם וגם לא את החייל שנגעו בנשקו. מסתבר, שחוקרי מצ"ח דווקא איתרו כמה מהחשודים ואף חקרו אותם. אך הם לא ניסו לברר עם סרן צידון, שמא אלו האנשים שאותם ראה בעת מעשה בכפר.

ב-25.10.91, יומיים בלבד אחרי חקירת העד האחרון מבין חיילי גולני, סיכמה מצ"ח את החקירה: "בחקירתנו לא אותרו החיילים המכים ולא נמצאו סימוכין נוספים לתלונותיו של המקומי בדבר הכאתו והשפלתו."

אפשרויות אחרות לחקירת האירוע

כאמור, לחוקרי מצ"ח היה די והותר מידע על מעשיהם של חיילי גולני שהיו ב-15.6.91 בכפר דיקו. עדות ניטרלית בעניין זה נתן סרן דני צידון, וממנה עלה כי היתה אווירה של השתוללות, וכי ראפת ריאן לא עשה דבר שבגיניו היה צורך להכותו או להשפילו. דווקא העובדה שלסרן צידון לא היה עניין להטות את עדותו לטובת ראפת היתה צריכה לעמוד לנגד עיני חוקרי מצ"ח, כאשר שמעו עדויות כמעט-אחידות מחיילי הפלוגה. אחידות זו מעוררת אחת משתי תהיות, או שתיהן גם יחד: שהחיילים, אשר עמד לרשותם די והותר זמן מהאירוע ועד החקירה, טוו גירסת-שיכחה, או ששאלות חוקרי מצ"ח הן שהינחו אותם לעבר גירסת-שיכחה זו.

הפרקליטות אינה מתאמצת

פרקליט צפון, סא"ל זאב ליסון, שהעניין היה בתחום סמכותו, אימץ ללא עוררין את ממצאיה של חקירה כושלת זו. הוא לא דרש ממצ"ח לחקור כראוי את האירוע החמור, וקיבל את המסקנה של הדו"ח המסכם: "נסיונותיהם של החוקרים לאתר את מבצעי המעשים שנטענו ע"י הנדון (ראפת עומר ריאן – המוקד) עלו בתוהו ולפיכך הוריתי על סגירת התיק בלא נקיטת צעדים משפטיים כנגד מאן דהוא".

מחדלה של הפרקליטות כאן הוא כפול: לא רק שאסור היה לה להשלים עם ניהול כה כושל של חקירה, אלא שנוכח החשד העולה לתיאום גרסאות – בין מצד החיילים ובין בהכוונת החוקרים – היה עליה לחקור גם חשד למעשים אלה, שהם בגדר עבירה של שיבוש הליכי משפט.

תיאור המקרה

ביום 21.4.90, בשעה ארבע אחר הצהריים, חזר מוחמד נגיב, תושב הכפר חיזמא, לביתו לאחר יום עבודה במרכז נוטרדאם שבירושלים. בזמן היעדרו הוטל עוצר על הכפר. נגיב לא ידע על העוצר. במרכז הכפר, לא הרחק מביתו, עצר את מוחמד נגיב כלי רכב צבאי ובו שלושה חיילים. אחד מהם שאל את נגיב מה מעשיו בחוץ בזמן עוצר. נגיב השיב כי הוא חוזר מהעבודה, והציג את תעודות העובד שלו ממרכז נוטרדאם, הכתובות עברית ואנגלית. החייל קרע את התעודות לגזרים. לאחר מכן הצביע אותו חייל על כתובת שעל קיר סמוך, ושאל את נגיב מי כתב אותה. נגיב השיב שאינו יודע. אז תפס אותו החייל בגרונו וסטר על פניו, תוך שהוא שואל שאלות קנטרניות ופוגעות. כל אותו זמן לא הירפה החייל מגרונו של מוחמד נגיב. לבסוף בעט בו החייל ושילח אותו לדרכו בליווי קללה. כל אותה עת היו אשתו וילדיו של מוחמד נגיב עדים למעשה.

העדויות

מוחמד נגיב התלונן במוקד כבר למחרת היום, ובו ביום, 22.4.90, שיגרה מנהלת המוקד דאז, צילי גולדנברג, מכתב לפרקליטת פיקוד מרכז דאז, סא"ל רחל דולב. במכתבה פירטה את השתלשלות האירוע, צירפה את צילומי התעודות הקרועות, והדגישה כי התלונה מובאת לידיעת פרקליטות מרכז סמוך מאוד לאירוע, כך שהדבר יקל על איתור היחידה שחייליה היו מעורבים בהכאתו של מוחמד נגיב.

איש אינו חוקר

- * ב-22.4.90, כאמור, סמוך מאוד לאירוע עצמו, הגיע המידע הראשון על האירוע לידיעת פרקליטות מרכז.
- * ב-17.6.90 נשלחה תזכורת לסא"ל דולב. סא"ל דולב לא הגיבה.
- * ב-28.8.90 נשלחה תזכורת לסא"ל דולב. סא"ל דולב לא הגיבה.
- * ב-21.11.90 נשלחה תזכורת לפרקליט פיקוד מרכז, סא"ל שלמה פוליטיס.
- * ב-24.12.90 נערכה פגישה עם סא"ל פוליטיס.
- * ב-31.12.91 נשלחה תזכורת לסא"ל פוליטיס. סא"ל פוליטיס לא הגיב.
- * ב-12.3.91 נשלחה תזכורת לסא"ל פוליטיס. סא"ל פוליטיס לא הגיב.
- * ב-19.4.91 נשלחה תזכורת לסא"ל פוליטיס. סא"ל פוליטיס לא הגיב.
- * ב-2.6.91 נשלחה תזכורת לסא"ל פוליטיס. סא"ל פוליטיס לא הגיב.
- * ב-20.8.91 נשלחה תזכורת לסא"ל פוליטיס.
- * ב-3.9.91 הודיע סא"ל פוליטיס למוקד, כי בדק את העניין עם כל הרשויות החוקרות אשר סביר שיחקרו את הנושא, כדי לברר אם נפתחה חקירה, ונראה לו שלא נפתחה כל חקירה. לסיכום קבע, כי "כיום מבדיקת התלונה וסיכויי החקירה החלטתי שלא יהיה טעם להורות על פתיחתה עתה".
- * ב-30.4.93 שיגרה עו"ד באדרה חורי בשם המוקד מכתב לסא"ל פוליטיס, שאליו צירפה תצהיר של המוכה, מוחמד נגיב, ודרשה לפתוח בחקירה. סא"ל פוליטיס לא הגיב.
- * ב-20.6.93 נשלחה תזכורת לסא"ל פוליטיס.
- * ב-27.7.93 השיב סא"ל פוליטיס לעו"ד חורי, כי במכתבה ובתצהיר שצורף אליו אין כדי לשנות את החלטתו.

אפשרויות משפטיות אחרות לטיפול בעבירות שהתגלו

אילו נהגה פרקליטות מרכז כמתבקש, יכלה להורות למצ"ח לחקור במהירות את הפרשה. כאמור, המידע היה בידי פרקליטות מרכז סמוך מאוד לאירוע, בעת שהיה קל לאתר איזו יחידה שהתה בכפר חיזמא בזמן העוצר, והיה סיכוי סביר לאתר את החייל המכה ואת שני החיילים האחרים שהיו עדי ראייה למתרחש. זאת ועוד, הפרקליטות לא טרחה להורות למצ"ח לגבות עדויות מבני משפחתו של המוכה, שהיו אף הם עדי ראייה להכאתו. משכך נהגה הפרקליטות, סיכלה במו ידיה את האפשרות לחקור את העניין ולהביא את המכה לדין.

פרקליט מרכז מאמץ את החקירה הכושלת וקובע – "אין חשודים"

הכאתו של סאמר דוזדר

תיאור המקרה

ביום 21.4.92, בסביבות השעה 17.00, נסע סאמר דוזדר במכוניתו בעיירה אלבירה. שני חיילים שעברו במקום בג'יפ הורו לו להאט את מהירות נסיעתו. הוא המשיך בנסיעתו לרמאללה, משם התכוון להגיע לירושלים. בצומת בדרך לירושלים הוריד חבר שהיה עימו ואז ניגשו אליו אותם שני חיילים, דרשו ממנו את תעודת הזהות שלו והורו לו להיכנס לג'יפ, תוך שדחפו אותו פנימה. החיילים נסעו למחנה צבאי, ככל הנראה מחנה אלון, שם הוצא דוזדר מהג'יפ ונדרש לשבת על הריצפה. כעבור כ-10 דקות חזרו החיילים, והורו לו בצעקות לעלות לג'יפ אחר. את פניו כיסו בסמרטוט. הם החלו בנסיעה, ותוך כדי הנסיעה היכה חייל שישב ליד הנהג, שהציג את עצמו כ"קפטן יוסף", את דוזדר באגרופיו.

החיילים נסעו בג'יפ עד מקום שלאחר מעשה זיהה סאמר דוזדר כמערה ליד כפר עקב. הוא הוכנס למערה ושם היכו אותו שני החיילים תוך שהם מגדפים אותו ומעליבים אותו. הם איימו לירות בו, ולבסוף יצאו מן המערה – ובעודו בתוכה השליכו פנימה רימון הלם. כתוצאה מכך נפצע סאמר דוזדר בפניו. לאחר התפוצצות הרימון חזר "קפטן יוסף" למערה, החזיר לדוזדר את תעודת הזהות שלו, והורה לו לבוא אליו למחרת בבוקר למשרד המינהל האזרחי בא-ראם. אחרי האירוע טופל סאמר דוזדר בבית החולים ברמאללה, שם נחבשו פניו. בדיקה נוספת עבר בבית החולים "מוקאסד" בירושלים.

לאחר כל זה ביקש דוזדר להגיש תלונה למשטרה. בהיותו תושב ירושלים פנה לתחנת המשטרה במגרש הרוסים. שם שלחו אותו מחדר לחדר – מבלי לקבל ממנו את התלונה – ולבסוף הורו לו לפנות למשטרת נוה יעקב. גם בנוה יעקב סירבו לקבל ממנו את התלונה, בטענה שאינם מקבלים תלונות בענייני הצבא, והורו לו לפנות למצ"ח בשכונת מאה שערים.

למי להגיש את התלונה?

לאחר הגשת תלונתו של סאמר דוזדר במוקד פנה עו"ד רמי יובל לפרקליט מרכז דאז, סא"ל שלמה פוליטיס, וביקש כי תיערך חקירה בעניין. ב-19.5.92 השיב סא"ל פוליטיס, כי פעל בשני מישורים: העביר את החומר לחקירה, והעביר את מכתבו של עו"ד יובל למשטרת ישראל, כדי לבדוק מדוע לא התקבלה תלונתו של דוזדר. ב-24.6.92 השיבה משטרת ישראל לעו"ד יובל, כי דוזדר יכול לבוא ולהגיש את תלונתו בתחנת נוה יעקב.

מצ"ח חוקרת

מצ"ח, יש לציין, פעלה מהר יותר ממשטרת ישראל. כבר ב-24.5.92, חמישה ימים אחרי תשובתו של סא"ל פוליטיס למוקד, נחקר סאמר דוזדר ומסר את גרסתו בקשר לאירוע. יומיים לאחר מכן, ב-26.5.92, נחקר אחד החיילים שנחשד במעורבות בפרשה; למחרת, ב-27.5.92, נחקרו עוד ארבעה חיילים; כעבור ארבעה ימים נוספים נחקר קצין; וכעבור עוד יום נחקר רופא שהסביר את הכתוב בתעודה הרפואית שניתנה לדוזדר בבית החולים "מוקאסד". סאמר דוזדר אמר בסוף עדותו, שניתנה כאמור כחודש לאחר האירוע, כי הוא יוכל לזהות את החיילים שהיכו אותו. אך מצ"ח לא ערכה מסדר זיהוי. במקום זאת הסתפקו החוקרים בתשובותיהם של החיילים והקצין שנחקרו, כי כל הפרשה לא היתה ולא נבראה מבחינתם. יתרה מזאת, האמירה החוזרת בעדויות, כי על עצם הפרשה נודע להם רק מחקירת מצ"ח, מעידה על שאלה מנחה שהציג לכולם החוקר – שחקר את כולם בהפרשי זמן קצרים באותו יום, ב-27.5.92.

לשני חיילים הציג אותו חוקר מצ"ח כרטיסי עבודה של שני ג'יפים, שבהם רשום כי הם נהגו בכלי הרכב הללו ביום האירוע, 21.4.92. שניהם הודו כי אכן נהגו בג'יפים באותו יום, אך הכחישו כל קשר לאירוע. חוקר מצ"ח לא ניסה לעשות דבר על מנת להעמיד במבחן את גרסת ההכחשה הזאת. בעדותו של הקצין, סגן רן, הוא אמר כי: "בפלוגה יש ג'יפים". כמה ג'יפים? – החוקר לא שאל. וכיוון שלא שאל, לא יכול היה לגלות אם עליו לבדוק עוד כמה כרטיסי עבודה, ובאמצעותם לגלות מי נהג בהם, ומי היכה את סאמר דוזר.

החוקר, סמ"ר יעקב רביב, ביקר גם בבסיס חרמ"ש אלון, שם חקר את החיילים: "בתאריך 27.5.92 יצאתי לפלוגת חרמ"ש אלון ובדקתי עם סג"מ יוחאי [מחוק] ביומן המבצעים של הפלוגה לגבי התרחשות אירוע חריג הקשור לפציעתו של סאמר דוזר בתאריך 21.4.92. במהלך הבדיקה לא נמצא כל רישום לגבי עצירתו והכאתו של סאמר דוזר בתאריך 21.4.92".

אפשרויות אחרות לחקירת האירוע

1. החוקר בחר לחקור רק את חיילי חרמ"ש אלון, וזאת מן הסתם בהסתמך על קרבת המחנה למקום שבו אולץ סאמר דוזר להיכנס לג'יפ הצבאי, ועל המקום שאליו – כנראה – הובא במסגרת נסיעת ההתעללות בו. גם אם מקבלים את ההכחשה המוחלטת של החיילים שחקר בחרמ"ש אלון, הרי היה עליו לחפש חשודים במקום אחר. אך הוא לא עשה זאת.
2. אפילו נניח שאכן חיילים מחרמ"ש אלון הם שהתעללו בסאמר דוזר, הרי מעדויותיהם של החיילים שנחקרו אפשר היה להבין, כי יש מקום לחזור ולבדוק את גרסאותיהם. העובדה החשובה ביותר בהקשר זה – שכאמור לא נבדקה כלל – היא כמה ג'יפים יש ביחידה, ומי נהג באיזה ג'יפ ביום האירוע. הצגת כרטיסי עבודה של ג'יפים בפני שני חיילים בלבד אין בה כדי להעלות או להוריד במובן זה.
3. אילו נערכה בדיקה אמיתית לגבי הג'יפים ונהגיהם ביום האירוע, יכול היה מצ"ח לערוך מסדר זיהוי של הנהגים, שהרי דוזר אמר כי יוכל לזהות את מי שהיכו אותו. אך מצ"ח נמנעה מעריכת מסדר זיהוי.
4. בעדותו מסר דוזר, כי החיילים השאירו אותו במחנה אלון משך כ-10 דקות, לפני שחזרו והעלו אותו לג'יפ האחר כדי להמשיך להתעלל בו. לא נעשה כל מאמץ לאתר עדי ראייה לשני מצבים שבהם היו החיילים המכים בקרבת דוזר – בעת שהורידו אותו מהג'יפ בבסיס, ובעת שחזרו אליו.
5. מסקנתו של החוקר רביב, כי ביומן המבצעים של הפלוגה אין כל רישום לגבי עצירתו והכאתו של דוזר, היא תמוהה בלשון המעטה. כאילו דרכם של מתעללים לתעד את מעשיהם הפליליים ביומן המבצעים של הפלוגה. מגרסתו של דוזר ניתן היה להבין, כי החיילים המכים עשו הכל כדי להסתיר את מעשיהם: עובדה היא, שלקחו אותו למערה מבודדת, ושם היכוהו.

הפרקליטות אינה מתאמצת

ב-7.7.92 הודיע תובע צבאי בשמו של פרקליט מרכז למוקד, כי "...נתקבל אצלנו תיק החקירה וניתנה חו"ד פרקליט בעניין. הפרקליט החליט לסגור את תיק החקירה מאחר ולא אותרו חשודים בביצוע המעשה שתואר ע"י מר דוזר". כלומר, למרות כל התהיות שמעוררת עצם החקירה בפרשה זו, לא מצא פרקליט מרכז לנכון להחזיר את תיק החקירה למצ"ח ולהורות לה לחקור את הפרשה בצורה יסודית. במקום זאת קיבל את הממצאים הלא-מבוססים, ועליהם השתית את המסקנה, ש"אין חשודים".

עם קבלת חומר החקירה במוקד פנתה עו"ד באדרה חורי לסא"ל פוליטיס, וציינה כי מחומר החקירה עולה, שהחקירה לא בוצעה כראוי ולא מוצתה. "אירוע חמור של גרימת תבלה למרשי לא נחקר ולא אותרו מבצעי הפעולה, לדעתי, רק מן הטעם שהקצין הבדוק לא מילא את עבודתו כראוי", ציינה עו"ד חורי. היא דרשה כי ייערך מסדר זיהוי. במכתבה גם מסרה לסא"ל פוליטיס, כי סאמר דוזר מסוגל, למרות הזמן שחלף מאז האירוע, לזהות את מי שהיכו אותו.

סא"ל פוליטיס דחה את בקשתה, משני טעמים. ראשית, משום שלגרסתו לא ברור למי צריך לערוך מסדר זיהוי, שהרי לא אותרו חשודים; שנית, מסדר זיהוי בשלב זה "איננו יעיל", כהגדרתו.

כמה זמן לוקח לקבל את חומר החקירה

- * ב"ב 1.6.92 נגבתה העדות האחרונה בתיק זה.
 - * ב"ב 24.7.92 ביקשה עו"ד באדרה חורי בשם המוקד מפרקליט מרכז, סא"ל פוליטיס, לצלם את חומר החקירה. סא"ל פוליטיס לא הגיב.
 - * ב"ב 27.11.92 נשלחה תזכורת לסא"ל פוליטיס.
 - * ב"ב 29.12.92 הודיע סא"ל פוליטיס כי ביקש לקבל את חומר החקירה, וכי עם קבלת החומר המצונזר יודיעה דבר.
 - * ב"ב 2.3.93 שב המוקד וביקש לדעת האם התקבל החומר המצונזר.
 - * ב"ב 22.3.93 הודיע תובע צבאי בשם סא"ל פוליטיס, כי החומר המצונזר טרם התקבל אצלם.
 - * ב"ב 4.7.93 שב המוקד וביקש לדעת, האם התקבל החומר המצונזר.
 - * ב"ב 8.8.93 הודיע תובע צבאי בשם סא"ל פוליטיס, כי החומר המצונזר התקבל אצלם.
- חומר החקירה היה אצל פרקליט מרכז כבר למעלה משנה לפני שהועבר לידי המוקד, וזאת לצורך מתן חוות דעתו לגבי הטיפול בתיק. אך הפרקליטות נמנעה מלצנזרו במהירות סבירה ולהעבירו לידי המוקד, בלא שום סיבה סבירה.

דרישת הפיצויים

- ב"ב 13.9.96 פנה עו"ד הישאם שבאיטה מהמוקד למשרד הביטחון, בדרישה לפצות את סאמר דוזדר על פגיעתו, וכן על הסבל ועוגמת הנפש שנגרמו לו – בסך 7,000 ש"ח.
- מדינת ישראל וסאמר דוזדר הגיעו להסכם פשרה ב"ב 8.5.97, שלפיו קיבל דוזדר 3,250 ש"ח.

תיאור המקרה

ביום 3.4.94, בשעה 21.30, נסעו יעקוב סולימאן דיאב ושני בניו, נידאל ואיאד, וכן בני משפחה נוספים במחנה הפליטים קלנדיה שליד ירושלים, בכיוון היציאה מן המחנה. הם חזרו מביקור אצל בני משפחה המתגוררים בקלנדיה, ונסעו לביתם בשועפט. הם נסעו בשתי מכוניות. בכביש הראשי רמאללה-ירושלים צעקו להם חיילים שעמדו שם, לעצור. כשעצרו המכוניות פתחו החיילים את דלתותיהן ומשכו החוצה את נידאל ואת איאד. לאחר שהוציאו אותם, החלו להכותם – בקתות רוביהם ובאגרופים. כמה מהנשים שהיו שם ביקשו לחלץ את השניים מידי החיילים, והוכו אף הן. לאחר כ-15 דקות נכבלו ידי השניים באזיקונים, הם הועלו לג'יפ ונלקחו משם. למחרת היום פנה אביהם למינהל האזרחי ברמאללה, והתברר כי הם עצורים שם.

ב-5.4.94 התלונן האב במסגרת נהל יעקב על הכאת בניו. בעקבות פניית **המוקד**, שאליו פנה האב ב-6.4.94, ולאחר סחבת בתכתובת, הוברר רק בתחילת יולי 1994, כי המשטרה העבירה את הטיפול בתלונה למצ"ח, כיוון שהיה מדובר בחיילים.

כמה זמן לוקח לקבל את החומר החקירה

- * ב-18.7.94, לאחר שהוברר **למוקד** כי החומר הועבר למצ"ח, פנתה עו"ד באדרה חורי לפרקליט פיקוד מרכז דאז, סא"ל שלמה פוליטיס, בבקשה שיעדכנה במצב הטיפול בתיק.
- * ב-14.8.94 הודיע סרן אודי בן אליעזר, תובע צבאי, בשם סא"ל פוליטיס, על סגירת התיק.
- * ב-24.8.94 ביקשה עו"ד חורי לקבל את חומר החקירה.
- * ב-25.9.94 הודיע סרן בן אליעזר, כי עם קבלת החומר יודיע **למוקד**.
- * ב-5.2.95 שבה עו"ד חורי והזכירה לפרקליטות מרכז את בקשתה. לא היה כל מענה.
- * ב-17.8.95 פנתה עו"ד חורי לעו"ד נילי ארד, אז מנהלת מחלקת הבג"צים בפרקליטות המדינה, בתלונה חריפה על הסחבת שנוקטת הפרקליטות הצבאית במסירת חומר החקירה.
- * ב-22.8.95 העבירה עו"ד ארד את תלונתה של עו"ד חורי לסא"ל פוליטיס, תוך בקשה שישב במישרין לעו"ד חורי, והעתק מתשובתו יעביר אליה.
- * ב-23.8.95 השיב סרן בן אליעזר, כי לצערנו, חרף חלוף הזמן, טרם נתקבל אצלם חומר החקירה.
- * ב-28.9.95 שבה עו"ד חורי ופנתה אל פרקליט מרכז, תוך ציון העובדה כי כבר חלפה שנה תמימה מיום הבטחתו הראשונה כי החומר יגיע לידיה.
- * ב-5.11.95 הודיע סרן בן אליעזר, כי עקב תקלה התעכבה קבלת חומר החקירה במשרדם.
- * ב-31.3.96 שבה עו"ד חורי והזכירה למשרד פרקליט מרכז, כי עברו חמישה חודשים מאז דווח לה על התקלה.
- * ב-9.6.96 נמסר **למוקד** בשיחת טלפון, כי בפרקליטות מרכז עדיין מחפשים את התיק.
- * ב-10.6.96 הודיעה עו"ד חורי לפרקליטות מרכז, כי היא פונה אליהם בפעם האחרונה בעניין זה.
- * ב-17.6.96 הודיע סרן בן אליעזר בטלפון, כי החומר אמור להגיע למשרדם בימים הקרובים.
- * ב-3.7.96 הודיע סרן בן אליעזר בטלפון, כי החומר טרם הגיע.
- * ב-8.7.96 הודיע סרן בן אליעזר בטלפון, כי החומר הגיע.

מיום פנייתה של עו"ד באדרה חורי בבקשה לקבל את חומר החקירה ועד להודעה כי הוא זמין עבור **המוקד** חלפו קרוב לשנתיים ימים.

העדויות

מחומר החקירה עולה כי מצ"ח חקרה שני חיילים בלבד, ועדויותיהם הן ששימשו יסוד להחלטתו של פרקליט מרכז לסגור את התיק.

רב"ט אסי ברכה סיפר לחוקר מצ"ח ב-16.4.94, כשבועיים לאחר האירוע, כי מחנה קלנדיה היה נתון באותו זמן בעוצר. כשעה לאחר הכרזת העוצר הגיעו שתי המכוניות של בני משפחת דיאב, ובתשובה לשאלה ענה אבי המושפחה, יעקוב זיאב, כי לא ידע כלל על העוצר. האב סירב תחילה לצאת מהמכונית, אך לבסוף יצא. גם בניו סירבו, אך "לאחר ויכוחים וצעקות" יצאו גם הם. אסי ברכה העיד, כי האחים התבקשו לגשת לקיר סמוך על מנת שייערך על גופם חיפוש, אך הם לא הסכימו. גם האב ניסה לבקש שירפו מבניו. ואז, מספר החייל, "נאלצנו להפעיל כוח סביר על מנת להביא אותם לכיוון הקיר. בשלב זה רק אני ועוד חייל ששמו לא זכור לי טיפלנו בעניין... הכוח הסביר שהפעלנו כלפי שני האחים היה דחיפות בלבד לעבר הקיר. אני דחפתי את האח הצעיר והחייל השני את האח המבוגר". מסיבה שהחייל אינו מפרט "אז באו לעזרתנו עוד חיילים, כשישה במספר, ועזרו לנו ע"י דחיפות סבירות להביא את שני האחים אל הקיר. במהלך זה האח הקטן התחיל לקלל ולדחוף וכן [הלם ב] שני אגרופים כלפי באיזור הבטן, אך לא נגרם לי נזק כלשהו". לאחר מכן נעצרו האחים.

רב"ט אסי ברכה מסר עוד בעדותו, כי עדים למתרחש היו קצין מינהל אזרחי מרמאללה ועוד חייל מיחידתו. העד השני, קצין מינהל אזרחי בנפת רמאללה בשם אורן שקד, הוא זה שעליו דיבר רב"ט ברכה בעדותו, אף שלא זכר את שמו. שקד העיד, כי הוא היה זה שהחליט להטיל עוצר על מחנה הפליטים קלנדיה. הוא נקלע למקום התקרית במסגרת סיורו במחנה לאחר הטלת העוצר, ולמעשה – בניגוד למה שאמר רב"ט אסי ברכה – לא היה עד ראייה למה שהתרחש בין שני האחים לבין החיילים: "...ליד הכניסה הראשית של מחנה הפליטים... ראיתי התקהלות של חיילים וכן של 4 מקומיים. עצרתי במקום לראות אם יש בעיות. כשירדתי מהרכב הוסבר לי ששני מקומיים צעירים בסביבות גיל ה-20 התקיפו חיילי סיור, הרימו עליהם ידיים וקיללו אותם כאשר חיילי הסיור עיכבו את הרכב בו הם היו כאשר ניסה לצאת ממחנה הפליטים קלנדיה כשעה לאחר שהוטל העוצר". כשהגיע למקום, העיד שקד, כבר עמדו שני האחים כשפניהם לקיר, ואף חייל לא היכה אותם. אחרי התייעצות איתו הוחלט לעצור אותם. בעדותו טען שקד, כי האב אמר לו שהוא מצטער, וכי אמר שהדבר לא יקרה שוב. לדבריו, האב לא התלונן כי החיילים היכו את בניו. גם הבנים, בעת שהובלו למעצר, לא התלוננו שהוכו.

פרקליט מרכז החליט: החיילים נהגו כשורה

כאמור, שתי עדויות אלו הן ששימשו יסוד להחלטתו של פרקליט מרכז לסגור את התיק. היחיד מבין שני העדים שהיה עד ראייה למתרחש היה גם אחד החשודים הפוטנציאליים בביצוע ההכאה – רב"ט אסי ברכה. ברור איפוא, שעדותו לא יכולה להיחשב אמינה. הזמן שחלף מיום התקרית ועד היום שנחקר, קרוב לשבועיים, היה בו די והותר כדי שיוכל לגבש גירסה שתגונן עליו. ואכן, השימוש החוזר בעדותו במונח "כוח סביר" ואף בצירוף המקורי "דחיפות סבירות" מלמד היטב על כך. זהו מונח שאינו שגור על פיהם של הדיוטות, ונראה כי מישוה הינחה אותו לציין זאת, כיוון שהפעלת כוח סביר נגד חשוד היא בגדר המותר – אם הוא מתנגד לחקירתו, לחיפוש על גופו או למעצרו. מצ"ח היתה חייבת לנסות לאתר עדים נוספים לאירוע. כאלו לא חסרו. כאמור, פרט לשני האחים נכחו במקום עוד חמישה מבני משפחתם; ורב"ט אסי ברכה העיד, כי בדחיפות השתתפו עוד כמה חיילים. אך בשום שלב לא נחקרו – לא האב, לא שני הבנים שהוכו, נידאל ואיאד, לא אח נוסף שהוכה אף הוא, עלא, לא איש מבני המשפחה האחרים, ואף לא מישוה מהחיילים שנכחו במקום.

למרות מחדלים אלו הגיע פרקליט מרכז למסקנה, כי "החיילים המעורבים נהגו כשורה". בהחלטתו לסגור את התיק בלא לנקוט כל צעד, ולו משמעותי, נגד החיילים, הסתמך בין השאר על דברי הקצין אורן שקד, כי האב ניגש אליו, התנצל על מה שאירע, ולא התלונן כי בניו הוכו. עובדה זו אין בה כדי ללמד על מה שמבקש פרקליט מרכז להוכיח. אם בכלל, היא יכולה אולי ללמד על כך, שהאב ביקש לחסל את התקרית במהירות, למנוע את מעצרים של בניו,

לאפשר להם להצטרף לבני המשפחה על מנת שכולם יחזרו יחד הביתה – ותו לא. אילו התלונן על המכות, היה יוצר סיבה לבירור נוסף, שייטכן שהיה משהה את תהליך שחרורם.

אפשרויות אחרות לחקירת האירוע

כאמור, מצ"ח לא חקרה את רוב עדי הראייה לאירוע. סביר להניח, שאילו נחקרו כל בני משפחת דיאב שהיו עדים לאירוע, כולל הבנים, וכן כל החיילים שנכחו במקום – היתה מצטיירת תמונה מורכבת יותר. יתרה מזאת, ייתכן שהיו מתגלים חשודים נוספים מבין החיילים שהפעילו כוח כלפי הבנים.

הפרקליט הצבאי הראשי נאחז במסקנות פרקליט מרכז

לאחר שהתקבל במוקד חומר החקירה, פנה עו"ד הישאם שבאיטה לפרקליט הצבאי הראשי ועירער על מסקנות פרקליט מרכז. הוא מחה על דרך החקירה, ודרש כי תיערך חקירה חוזרת או שתושלם החקירה בעניין זה. מ"מ הפרקליט הצבאי הראשי, אל"מ יוסף תלרז, דחה את תביעתו של עו"ד שבאיטה, ונימוקיו נסמכים, רובם ככולם, על החלטתו של פרקליט מרכז. הוא אינו מתייחס לטענתו של עו"ד שבאיטה, כי מצ"ח גבתה עדות אך ורק משני אנשים, וכי עצם העדויות מעוררות תהיות. במקום זאת הוא נאחז בעדותו של רב"ט אסי ברכה, כאילו היא הדבר האמין ביותר בפרשה זו: "עיון בחומר החקירה מגלה כי החייל המעורב מסר אמרה מפורטת, במסגרתה תיאר את השתלשלות האירועים, שהובילה למעצרו של בניו של מרשך. עפ"י עדותו של החייל, כל שהופעל הוא כוח סביר על מנת להעמידם ליד הקיר".

אל"מ תלפז גם הודיע לעו"ד שבאיטה כי: "זהותם של החיילים הנוספים, אשר היו מעורבים באירוע, איננה ידועה". זו טענה תמוהה. אם אותר רב"ט אסי ברכה, אפשר היה לאתר גם את שאר החיילים. לשם כך היה צורך לחקור את רב"ט ברכה, שללא ספק ידע מי היה איתו באותו יום ובאותן שעות בקלנדיה. עובדה היא, שרב"ט ברכה היה זה שמסר למצ"ח את זהותו של הקצין אורן שקד, וכך יכלו חוקרי מצ"ח לחקרו. אפשר היה להגיע לחיילים נוספים גם לפי רישומי יחידתם, האמורים ללמד מי מהם היה באיזו פעילות – ומתי.